

Dejavnost Arhiva

MIRIS ZENE

FEST-ROMANI NAJBOLJI FILMOVI SVETA

RAFAELU MATIOLIJU

Ono što vam dugujem, mogu rečima delimično da platim..... naš je zadatak da se tako duboko, bolno i strasno prožmemo ovom Zemljom, privremenom i nepostojanom, da bi se njena suština ponovo nevidljivo rodila u nama. Mi smo pčele Nevidljivog. Mi neprestano sakupljamo med vidljivog da bismo ga stavljali u veliku zlatnu košnicu Nevidljivog.

RILKE, iz jednog pisma 1925.

Možda svako spasenje koje ne potiče otuda gde je opasnost još znači nesreću.

HAJDEGER, Zašto pesnici?

I

Velika zlatasta muva zujala je oko prozora u odmorištu na stepenicama; zidovi su mirisali na svežu boju; iznenada zaokruži, srećno preseče vazduh, pronade otvor među pritvorenim prozorskim krilima i iščeze. Nagnuh se i ja da bacim opušak cigarete.

Dvorište je bilo pusto, jedva dva pedlja betona pod suncem s kraja avgusta. U daljini oskudno zelenilo brežuljaka s druge strane reke preli se val u nebo bez sjaja. Pre nego što zazvonih proverih rukama kapu čvrsto nabijenu na čelo, čvor i liniju kravate.

Vrata se odmah otvoriše, kao da je ta žena stalno bila iza njih u zasedi.

Beše to starica neverovatno rumena, sićušna, obučena u belo i sivo; trepćući i smešeći se svim svojim ljupkim borama dade mi znak da uđem. Iza nje prostirao se mrak dugog hodnika. Skrenusmo odmah u kuhinju, gde dve stolice već behu prislonjene uza sto.

»Bravo, bravo, tačno u minut, to mi se sviđa«, uzdahnu ne skidajući s lica onaj svoj osmeh, klimajući s odobravanjem, prekrštenih ruku.

Rekoh svoje ime i oprezno u nedoumici zadržah kapu na kolenu.

»Sveti bože, gotovo je još dečak«, ražalosti se pritvorivši kapke a ja osetih da crvenim.

»Ko zna da li će jedan dečak kao vi imati strpljenja da u ovoj prilici... upravo to: strpljenja.«

Zastade u pola reci zadržavajući dah, malo otvorivši usne nad veštačkim zubima.

Rekoh na to da mi je u kasarni oficir objasnio svaku pojedinost.

Smešak iščeze, ponovo klimnu gladeći nadlanicu desne ruke skupljenim prstima leve.

Imala je izvanredno lepe ruke, prozirne kao papir, u skladu sa njom, sa tom čednom sredinom, sa dva cveta u vazi na stolu.

»Student, čini mi se. Jedinac?«

Rekoh joj nešto o svom ocu službeniku, o majci, o mlađoj sestri. Dok sam tražio prikladne reci ona tri porodična lika izroniše za trenutak iz magle što ih je stalno obavijala, da bi se odmah potom nežno rasplinula. Tačno naznačih svoje godine —

dvadeset, i fakultet na koji sam bio upisan — ekonomija i trgovina.

Činio mi se tuđim glas koji mi je izlazio iz grla. Ona odgovori s uzdahom, bez olakšanja:

»O današnjoj omladini ja ne znam ništa«, reče najzad kao da se pravda. »Ni njega, tamo, sa svom njegovom velikom nesrećom, ne uspevam da razumem. Biće da je to zbog starosti. A, osim toga, vredi li šta i da se razume? Sažaljevati, to da«.

Ali kao da je nešto pecnu, ponovo ustade i s osmehom na licu na kome se javiše kratki, nagli drhtaji upita: »Ima hladne kafe, hoćete li? Dobra je. Ili možda, bolje, sok od pomorandže? Nemojte mi reći da vam nije po volji.«

Okretala se oko sebe. Pomislih: veverica. Odmah mi se nađe u rukama šoljica s kafom.

»Dozvoljavate li da pušim?«.

Mirno se nasmeja: »Molim. I on, cigaretu za cigaretom. Vi muškarci.«

Proprati ono »on« kratkim znakom prstiju u visini ramena kao da ukazuje na značaj onoga što se skrivalo s druge strane mraka hodnika.

Ponovo skrsti ruke da bi dodala još jedan svoj zaključak: »Ipak, sve u svemu, ostavljate utisak valjanog momka, da, da.«

Nastavimo da se gledamo, ja čvrsto rešen da prvi ne postavim nikakvo pitanje.

»Ja sam mu tetka«, odluči se spustivši glas. »On kaže da sam samo rođaka, ali u stvari sam i više nego tetka; jer, ko je drugi sem mene dvorio do poslednjeg trenutka njegovu jadnu mamu? Na njenu sreću, umrla je pre nego što je doživela gore patnje. Posle je sve bilo tako teško, niko to nikada neće moći ni da zamisli. Do dana nesreće njega sam malo znala. Uvek je negde putovao po svetu — kolege, akademija, kasarne. Ali od tada sam morala ja da se pobrinem za njega, vidi se da je usud odredio takvu sudbinu. I tako to traje već devet godina, da znate.«

Popih kafu, šoljica mi ostade u ruci, još hladna.

»Devet godina«, nastavi jednolično, glasom sve tišim: »Danas to nije ništa, ali u početku: oh, neću ni da se podsećam kako je bilo u početku. Mladić kao on, pa da izgubi oči i ruku! Tako, samo zato što naš gospod bog neće da iko bude zadovoljan na ovom svetu.

Na manevrima, igrajući se bombom. Kažem igrajući se, jer šta i predstavljaju ti manevri u današnje vreme? Dajte mi tu šoljicu«.

»Komandant mi je objasnio«, rekoh.

Da bih izgledao što važniji piljio sam u pločice na podu. Po četiri su sastavljale plavi crtež, neku vrstu izmišljenog cveta na beloj osnovi. Kroz prozirne zavese na prozoru svetlost je padala na one cvetove u vencu ističući njihovu nežnost.

»Čovek kao on«, nastavljala je polako čas skupljajući čas opuštajući bore na licu. »I dosta bogat, da, bogat. On, valjda ne ja. S bednom udovičkom penzijom. Ali on: bogat. Ni četrdeset godina. Zdrav kao dren. I sam na svetu.«

Ugasih pažljivo opušak u tanjiriću koji mi prinese umesto pepeljare.

»Ne odmičite se od njega ovih dana, molim vas« dodade. »Ne treba nikada da ga ostavite samog. To znate, zar ne? I budite strpljivi, sinko moj, mnogo, mnogo blaženog strpljenja.

Nemojte mu protivrečiti, ne raspravljajte s njim, za milost božju, dajte mu uvek za pravo, neka on govori makar nikad ne prestao.

Jedini je spas uvek mu odgovoriti: da. Da i da, gospodine. Razumete?»

»Svakako, gospođo.«

»Čičo, vojnik koji je sada u bolnici, njegov pratilac do prekjuče, bio je Kalabrez, tvrda glava, no ipak dobar; u nekim stvarima je ispoljavao i izvesnu pronicljivost. Odmah je shvatio da treba da odgovara samo da i da, gospodine. Eto i taj Čičo: razbole se od tifusa baš ovih dana, uoči puta. Zar je to srećan znak?»

»I u našoj kasarni su bila tri slučaja oboljenja od tifusa«, rekoh odmah primetivši da je to ne interesuje.

Vodnjikave oči su me posmatrale, ali kao da su tražile neki lik iznad mene.

Jedva čujnim glasom usudi se da nastavi: »Rđav je preteška reči ja baš ne bih rekla da je rđav, ali je ipak načinjen od nekakvog svog posebnog materijala, od nečega što nema nikakve veze sa svetom kao što smo mi. Veliku je muku pretrpeo, svakako. Malčice je bio takav i pre nesreće, sam bog zna koliko je prepatila njegova majka podižući ga. A onda: bol. Ali to govorim u poverenju, je li tako, sinko?»

»Hvala, gospođo.«

I dalje me je gledala s odblescima nežnosti u očima a odmah potom s nepoverenjem; ostavi čašu, nastavi da brižljivo glača i ponovo licka dugmad na odeći, lakim prstima ispravlja nevidljive nabore.

Možda se uplašila da je suviše govorila.

Doista — »Za vas je to na kraju krajeva i lep odmor« — ne propusti da doda skrenuvši pogled. »Pet plus dva, kako kažete, sve u svemu nije za bacanje nedelju dana putovanja.

Do Napulja i bez kasarnske stege.«

Imala je pravo, zato sam nastojao da dodam još koju ubedljivu frazu.

»Dobro, dobro«, prekide me iznenada se snuživši, »sada je bolje da pođete. Odmah tu napolju su krpe. Zbog parketa. Sa tim vašim vojničkim cokulama. To su ona vrata u dnu hodnika. Ali prvo kucajte. Uvek kad idete k njemu prvo kucajte. A ja, bolje da ostanem ovde. Neka mi bog oprost, uvek suviše izbrbljam.«

Već me beše isključila iz svoje orbite. Sa laktom naslonjenim na sto ponovo se divila onim cvetovima u vazi, jagodicama ispruženih prstiju desne ruke prebiralala je kao da kontroliše laticu po laticu.

»I nikad mu ne recite, kapetane', samo i uvek ,gospodine'« uputi još jednu opomenu u prazno, ne gledajući me.

»Zvaću te Čičo. Dopada li ti se? Sve sam vas uvek tako zvao. Ili ti se ne sviđa? Ne izgleda li ti to kao ime psa? Ako se ne slažeš, reci. Slobodno reci.«

Sedeo sam i njegovo izrovašeno lice bilo je na manje od metar od mene. Tamne naočari koje su zahvatale sve do slepoočnica i ukrućena šaka leve ruke u rukavici izazivali su slabe odsjaje u polusenci. Osmeh se namah pojavljivao brišući odmah utisak njegovog lica koje se samo između ivice kose i ruba naočara pojavljivalo glatko, neverovatno bledo.

Kroz prozor, preko zavese, prodirali su slabi šumovi ulice.

»Vručina? Jesi li tamo šta popio? Govori. Jesi li ili nisi student? E pa onda, pričaj.«

Završi smejući se. Ispruži desnu ruku do stola koji nas je razdvajao, uze cigaretu iz tabakere. Pre nego što uspeh da upalim šibicu oni prsti se brzo pokrenuše tačno pogodivši razdaljinu od usana do vrha cigarete, kresnuše upaljačem, ugasiše ga i kao najelegantnija kukčsva gornja čvrsta krilca ponovo se spustiše da bi se zatvorila na ruci u rukavici u skutu.

»Hodaš li? Znaš li da hodaš? Imao sam nekog Čiča prošle godine koji to uopšte nije znao.

Poricao je. Posle jednog časa već je bio bez daha. Meni je, međutim, veoma potrebno da hodam. I konju bih isterao dušu. Vi verujete da znate da hodate, ali stavljeni na probu —

ništa, krpa«, ponovo se nasmeja uvlačeći dim.

»Hodam, da. U kasarni...«

»Bez tih kasarnskih kretenluka«, prekide podigavši ruku. »Ili ipak? Reci mi, reci.«

»Bila je to nevažna stvar«, povukoh se.

Zabaci se zacenivši se od smeha, dok ga kašalj ne primora da se ponovo uspravi na divanu. Maramicom obrisu uglove usana.

»Veličanstveno«, reče zatim otkrivši zube, »imamo jednog Čiča koji misli. Razboritog Čiča. Da, studenta. Imao sam jednog drugog takvog, pre izvesnog vremena. Filozofija: prava muka. Ti ne izgledaš takav. Kladam se da znaš da si lukav.«

»Ne uvek, gospodine«, učini mi se da treba da odgovorim.

»Kozorog?«

»Ne, Vodenjak«, rekoh.

Napravi grimasu.

»I ti Vodenjak. To ne ide. Dva Vodenjaka međusobno izazivaju gadne varnice. Ne želim da znam dekadu. Ni za šta na svetu. Zapuši usta i ne dozvoli da ikada pisneš o svojoj dekadi.«

»Dobro«, odgovorih.

Slabo se zakašlja. »Vodenjak. Pijemontežanin. Ekonomija i trgovina, ništa manje. A s obzirom da si ovde, onda si i čovekoljubac, eh. Ne razumem te, Čičo. Ali zašto bih te i morao razumeti? Zar ne, nemamo nikakvu uzajamnu obavezu da se razumemo? Za jednu sedmicu — pet plus dva — dosta je znati trpeti se. I hodati kasom. Je li tačno?.«

»Tačno.«

»E, vidiš da nije«, odvrati slavodobitno. »Videćeš kakva je to vrsta vrlo specijalnog ne.

Pa ipak, sutra — u sedam. Ovde. Potom na stanicu, zatim ōenova, Rim, Napulj. Znaš li ih?«

»Napulj ne.«

»Eto ti sad! Najzad ćemo dopratiti ovog Vodenjaka od ekonomije i trgovine na jedno novo mesto. Počinjao sam da očajavam«, osmehnu se preko cigarete u zubima.

S vremena na vreme glas bi mu se cepao u oštrije odsečke slogova i glasova.

»Nisam znao da ćemo se zadržati u ōenovi i Rimu. Ako sam dobro razumeo«, primetih.

»Zadržaćemo se? A ko je rekao da ćemo se zadržati? Ako mi bude po volji. Ako padne kakva ideja. Da bodamo i da se drugim bavljamo. Pet dana plus dva: ili se tiče kako ćeš ih provesti? Hteo si da kraducneš nešto od ukupne sume? Kurvičice čekaju? Reci mi, samo reci.«

»Ne. Niko ne čeka. Rekao sam tek tako«.

»Čičo je rekao tek tako«, počeo da ustaje široko zevajući.

Bio je beskrajno mršav, usukana metalna žica pokrivena kaputom i pantalonama koje su još više isticale toliku tananost. Iz okovratnika košulje izbijale su vratne žile kao kakve čakije za podupiranje glave.

Mirnim pokretima prođe sobom, otvori ormar i flašu, nali viski u veliku čašu i odmah isprazni polovinu.

Duboko odahnu pre nego što je ispi do dna. Iz okolnog mraka pojavi se veliki sivi mačak i nečujno mu se približi. Zaustavi se prema njemu, dok mu se rep lagano talasao po podu.

»Ovo je Baron« objasni vrativši čašu. »Kakav spomenik, ah? Šest godina. Kolos.

Kastriran. Smrtno me mrzi, ali zlo ako nisam kod kuće, ako ne čuje moj glas. A kada sam tu uvek se trudi da se spotaknem.

Nikad mu to nije pošlo za rukom, jadnom Baronu.«

Životinja ga je ispitivala njuškom okrenutom gore, a repom prodoše električni drhtaji.

»Besan kao i uvek, eh«, reče saginjući se ukrućeno. Dodirnu mačka češući ga po glavi između ušiju.

»Kastrirani grubijane. Zločince, ubico. Sutra putujem. Videćeš kako će te plemenita gospođa srediti. Gotovo je sa seckanim mesom. Debeljko.«

Mačak je drhtao šišteći, bolno se istrže ispod ruke i nestade u nekom uglu.

»Razume sve. Ja ga vređam i on me mrzi. Ili obratno«, smejavao se.

Ne znam otkud mu se u ruci stvori bambusova trska, prilično kratka i gipka.

Iznenada se tužno osmehnu lupkajući vrhom trske po listu noge: »Ne krijem da bih više voleo seljaka, brđanina četvrtaste glave. Ali ti ćeš možda predstavljati jednu varijantu.

Videćemo. Ustani.«

Pre nego što stupih napred ispruži trsku, zaustavi me. Ovlaš mi vrhom dotače rame.

»Ali ti si mali. Prokletstvo. Malo viši od patuljka. Kakva je to vrsta lažnog Vodenjaka!

Kako ćemo hodati različitim koracima« i opsova.

Pređe me ponovo trskom od ramena do kolena, kriveći usta. Ruku u rukavici bese zadenuo između dva prva dugmeta na kaputu.

»Uh. Da probamo.«

Raskrili vrata prema hodniku, odmah šutnu i proklinjući odbaci one krpe za parket što se tu nađoše pod nogama. Približih se i brzim sigurnim pokretom njegova ruka sa šakom u rukavici zadenu mi se pod desnu mišku. Osetih tvrdoću onih kostiju, napetost nerava, jaku izbočinu metala i kože koji su mu spajali protezu malo iznad članka. Zbog naglog trzaja zamalo ne izgubih ravnotežu.

»Idiote. Od čega si napravljen? Od piljevine?«, reče zaustavivši se. »Gde misliš da ideš?

Na litiju? Hodati znači hodati. Živo.«

Poletno smo marširali hodnikom, ujednačenim i sve bržim korakom. Desno rame mi je bilo stisnuto uz njegovu ruku, trska poprečno ispružena da bi mi merio koleno. Na svakom metru osećao sam vrh bambusa kojim je sačekivao i kontrolisao moju nogu u pokretu. Posle tri kruga napred i natrag naglo se zaustavi.

»Ne klapa. Uopšte«, preseče ne izvlačeći ruku ispod moje. »Ti ne hodaš. Samo vučeš svojih šezdeset kilograma. Ako ne daš zamaha nogama, gotovo ukrućenim, razumeš, izgubićeš stražnjicu, ostavićeš je na pola metra iza sebe i posle manje od pola časa završićeš bez dupeta. Nisi na pogrebu. Samo hrabro. Poguraj mišićem zadnjice. Znaš li kakav je to mišić? Bojiš se da ga ne istrošiš?«

Počesmo ponovo i sada je njegov štap u pravilnim razmacima kružio od mog kolena do mojih leđa kontrolišući ih u brzim ritmičkim polukrugovima. Pri petom krugu spazih sečivo svetlosti kako se pojavi duž vrata kuhinje i shvatih da nas to stara špijunira.

»Još jednom. I pobodi pete u zemlju. Čega se plašiš? Izglancanog parketa? Pobodi pete, neka ostanu stope u podu.«

Tada se naglo zaustavi te zamalo ne padoh.

»Još jedna stvar«, reče nepomičan, s uzdignutom trskom, »ne klatari lubanjom. Hodamo.

Nema potrebe da se misli. Misli se sedeći. Treba da kreneš i da se zaustaviš tačno u skladu sa mnom. Jesmo li se razumeli? Kao časovnik. I nemoj da se ljuljaš u hodu kao dame u šetnji.«

»Da, gospodine«, rekoh i ne znam kako uspeh da otpim a da ne kažem nešto o suviše mračnom hodniku.

Ponovo smo bili u njegovoj sobi, ili je to možda bio njegov kabinet u kome su se iz uglova pomaljali različiti snažni instrumenti stereofonskog uređaja. Mačak je duboko disao ispod divana. Kod ormara on nasu dve čaše viskija do vrha i odmah pruži jednu desnom rukom u prazno.

»Hrabro.«

»Zaista pijem malo. Gotovo nikad«, odgovorih prihvatajući čašu.

»Je li? To me savršeno ne interesuje. Pet dana plus dva — sa mnom ćeš piti. I bez mnogo priče. Kada više ne možeš, prospi negde. Makar u džep. Samo da ja ne primetim«

nasmeja se bezglasno.

Srknuh malo, zatim oprezno kružeći rukom pokušah da stavim čašu na sto.

»Stoj, Čičo. Hoćeš da me pređeš?« nasmeja se blago nasred sobe. »Ne pokušavaj to sa mnom, dečko. Nikad sa mnom. A sada iskapi. I vrati mi praznu čašu. Viski od dvanaest godina, to nije šala.«

Pio sam i ja na nogama, koji korak od njega. Nastojao sam da ga ne gledam koristeći polusenku u kojoj je izgledao providan. Lice mu bese iščezlo naviše, siva opna bez znakova.

»Peče?«

»Ne, gospodine«, odgovorih.

»Mršav si. Kao prut. I suviše zašiljenih kostiju. Dobiću modrice šetajući s tobom.

Ugojiću te viskijem. Ipak moram da priznam da ne smrdiš. Onaj drugi Čičo, tvoj prethodnik tifusar — užas. Svakog dana pre izlaska morao sam mu sipati zavrta pola litra kolonjske vode. Toliko je zaudarao na štalu, na podgrejanu čorbu.«

Deset minuta kasnije bio sam na ulici, otežalih očnih kapaka, nesposoban da odredim kuda ću. Imao sam još vremena do povratka u kasarnu. Prokleh ništavilo što bese oko mene i u meni.

Stojeći na pločniku pre nego što se pokrenem, u vlažnom lepljivom vazduhu potražih prijateljsku reklamu, da popijem kafu.

II

»Kad bi padala kiša. Prokletstvo. Milion za jednu poplavu«, još je gundao.

Sedeli smo jedan prema drugom na hladovitoj strani kupea, dok je na spuštenu prozorska stakla vetar nanosio vreli dah. Još jedan sat puta i u đenovi smo. Razastrta polja povremeno okićena nenadanim kuštravim brežuljcima vrtela su se u jutarnjoj svetlosti kao pod pepeljastim kišobranom.

Od početka bese počeo da se s prezrenjem žali na prostačko omraženo leto, na oštri pliš sedišta, na prazni voz. Velika brzina brzog voza, zbog koje su se tresli vagoni, onemogućila nam je bilo kakav pokušaj da u hodniku protegnemo noge.

Sedeo je nepomičan i pušio cigarete jednu za drugom, ruka u rukavici ležala je na naslonu sedišta, na čelu jedva vidljiva koprena znoja. Na živoj svetlosti obeležja na licu nisu izgledala kao pravi ožiljci nego kao mrlje i senke davno preležanih boginja. Pa ipak, za vreme nekih njegovih jedva vidljivih pokreta ta glava mi se činila više nego lepom: prizma koja je primala i modelovala ne toliko spoljašnju svetlost koliko nagle skokove, raspoloženja, osobena postavljanja misli.

Ispruži desnicu.

»Imaš li novčanik? Da čujem?«

Izvadih ga iznenađen i prineh vrhovima njegovih prstiju. Ostavi ga na dlanu ruke.

»Koliko novaca?«. Rekoh sumu.

Jednim jedinim pokretom ga rastvori, izvadi ono malo novčanica i pruži mi ih.

»Uzmi. Jesu li dokumenti i dozvola za odsustvo tu unutra?«, priupita grubo.

»Da, gospodine.«

»Ja ću ih zadržati«, osmehnu se protegnuvši se zadovoljno i spusti novčanik u džep.

»Možeš da imaš više poverenja u mene? Je li tačno? Poklonicu ti nov, na kraju. Ne boj se. Ako si sada uvređen, reci.«

»Nisam, gospodine«, odgovorili.

»Ne foliraj«, nasmeja se laganim grohotima iz grla. »Znam sasvim dobro da si se uvredio. Svaki bi. Samo, bolje je da priznaš.«

»U redu. Ako vam je do toga. Jesam.«

Smejao se s većim uživanjem.

»Najzad«, nakašlja se, »priznaćeš da i ja moram nastojati da se obezbedim. Moglo bi da ti dosadi pa da me ostaviš nasred ulice, u nekom kafeu ili čak i ovde, u vozu. Ko te, na kraju krajeva, poznaje.«

»Nisam od tih tipova«, prigovorih.

»Možda. Ko zna. A onda, bio bi i kažnjen. Jedan lep boravak u samici, to znaš«, zatitra cigaretom među usnama. »Ali onda me bar ostavi u ubeđenju da znam da se štitim. Da bude tako: slažeš li se?«

»Kako hoćete, gospodine.«

»Ne slažeš se uopšte, ali tvoje 'da, gospodine' svejedno pljušti. Od gume si, Čičo. Primiš udarac i 'pluf opet si kao pre. Kladam se da je tvoj otac bio seljak. Je li?«

»Službenik je«, rekoh.

»Onda je deda bio.«

»Moj deda je držao trgovinsku radnju.«

»Dobro, tvoj praded. Da ne dužimo«, ražesti se. »Suviše si oprezan. Suviše 'da, gospodine' kao seljaci, znam ja. Jer takav ti pomenuti seljak upravo tako uvek kaže 'da' i dok kopa trap za krompir kopa ti i jamu. Večito se žaleći, razume se.«

Oćutah zabavljen beskrajno dugim minutom da odaberem, omekšam i zapalim cigaretu.

»Ne govoriš više? Bravo, našijenac«, nastavi. »Reci istinu: da je kakav idiot bio u ovom kupeu, bi li kao pre rekao 'da, gospodine' ili 'ne, gospodine' u pogledu novčanika? Ili ne bi?«

»Zašto da ne? Bližnji je za mene nula«, odgovorih.

Nasmeja se široko, sa razumevanjem, živo odobravajući.

»Raskopčavaš se. Izvanredno«, zakašlja se ponovo. »E pa onda, reci, reci: odlučio si da je bolje iskusiti muku za jasnog Hrista ovde prisutnog, i tako dalje. Je li tačno?«

»Ne, gospodine.«

»Vidi, vidi — ne pričinjavam ti muku?«, osmehnu se ironično pućeci usne.

»Ne znam, gospodine. Ne verujem.«

»Vidiš da si od gume?« odvrati zadovoljno. »Dakle: ne pričinjavam ti muku, muku koju shvatam kao sažaljenje, osim toga, slušaš, vršiš

svoju dužnost, 'da, gospodine' imaš spremno, i tako dalje, i tako dalje, prema tome, sasvim se ugodno osećaš. Je li tako?«

»Hteo bih da kažem — vi mi ne pričinjavate muku ili izazivate sažaljenje na bilo kakav glup način«, pokušah da objasnim.

»Svakako. Ali svakako. Da vidimo onda. Pre sam govorio: kada bi naišao jedan lep potop. Ti: šta si shvatio«, naže se malo napred radoznao.

»Shvatio sam kako ste vi rekli. Stvar protiv ove vrućine«, odgovorih.

»Uopšte ne, mozgonjo. Na stranu potop, potop bi uvek dobro došao. Na stranu — na svetlost sam mislio, ne na vrućinu. Vrućina je samo rezultat. Svetlost, govorio sam ja«, objasni naglašavajući slogove, »svetlost je ćutljiva, odvratno ćutljiva. A kiša stvara šumove. Sa kišom ćovek uvek zna gde se nalazi. Nabije te u kuću ili u bilo koju kapiju.

Jesi li uspeo da razumeš? Ne mućim li te sada?«

»Da, gospodine. Tako, da«, prisilih se da odgovorim.

Vrtelo mi se u glavi od tih njegovih reci ispaljenih kao mitraljeski rafal; još sam ih ćuo kako zuje. Bio se opustio na presvlaku naslona, iznenada obuzet dosadom.

»Dakako. Crkni«, protisnu potom lagano. »Govorio sam sebi, ne tebi. Šta govorim da se ćini. Trebalo bi sebi da presećem jezik.«

Ponovo se razveseli na onaj svoj zloban naćin, isplazi malo jezik i desnom rukom, kao makazama, stalno se smejući pokaza kako bi ga presećao.

Odustade s grimasom.

Zatim će: »Imaš li crnu kosu?«

»Crnu baš ne. Smeću.«

»Jesi li video kako sam ja crn? Kao gavran«, izgovori ponosno. »I ženama se svića crna kosa. Dokaz mućkosti.tako kaću.«

Iznenada nagnu ćelo.

»Ej, da nema koja seda, slućajno?«

»Ni jedna jedina, gospodine.«

Bilo mi je mućno od popušenih cigareta, a pomalo sam osećao i da sam gladan. Pomislih na sendviću putnoj torbi, ali se nikad ne bih usudio da ustanem, da ga izvućem i jedem tu, pred njim. On, mećutim, izvuće iz unutrašnjeg džepa kaputa tanku metalnu pljosku u kožnom omotu, odvi zapušać, oćpi.

»Strašno u ovo vreme«, zadrhta. »Ako vidiš da prođe kakav kondukterski klip zovi ga.«

Naslone slepoočnicu da bi se odmarao dok su mu različite misli brzo menjale izraze lica.

Napolju su se smenjivali tuneli, a vrtlozi vlažnog vazduha nahrupiše u kupe. Široka masna kapljica utisnu mi se na čakšire, druga dotače njegovo čelo.

»U odenici ćemo se zadržati. Ovde unutra je da poludiš«, neprestano je gundao ukrivo zavaljen. »I učinićeš mi najveću moguću uslugu, da skineš uniformu. Kažem hoćeš li imati civilno odelo?«

»Ne, gospodine.«

»Kupicu ti ga ja«, planu. »Neću da izgleda da sam poveren milosrdnim rukama otadžbine.«

Izvuče, otvori, opipa svoj časovnik.

Desno se ponovo pojavi more, tanka siva metalna koprena s onu stranu kuća razbacanih bez reda.

»Kontrolor«, obavestih.

Podiže ruku da ga zaustavi. Čovek priđe isturivši dugo tužno lice. Oko kape je imao pozlaćenu traku. Osmehnu se sa sažaljenjem.

»Gospodine nikogoviću«, napade ga prigušenim, ostrim glasom, »je li obavezno slušanje ovih svinjarija? Jeste li za to doneli odgovarajući zakon?«

»Kako, gospodine«, zatrepta čovek.

»Ponavljam: ove svinjarije. Ovo javno maltretiranje« i udari šakom u rukavici po postavi naslona blizu slepoočnice.

»Radio, gospodine?«, pribra se čovek.

»Gadost. Isključite ga odmah«, odgovori.

»Svakako. Ali, vidite, treba isključiti svuda. Uređaji za uključivanje su u vagon-restoranu i sada već...«, mucao je kontrolor.

»Hoćete li da opalim hitac iz pištolja?«, izduži vrat, glas mu se pretvori u siktanje: »Šta znači isključiti ga? Znači da je isključen. Prema tome, požurite.«

»Svakako, gospodine, ali sada već ...«, čovek bese izgubljen. Uzalud je pokušavao da uhvati moj pogled slaganja s njim.

Osetih da crvenim. Ostadoh prikovan uz naslon.

»Izgubio sam oči i ruku za čast ove prljave zemlje. Da ili ne? Hoćete li sada da izgubim i uši?«, odjednom zaurla.

Beše postao modar, dva mehurića pljuvačke pojavile se u uglovima usta.

»Odmah, gospodine, odmah«, kontrolor pobeže pošto nezgrapno prinese prste štiti kape u znak pozdrava. Tada se opusti sa nasladom, desna ruka brižljivo pomože levoj da se namesti tačno u liniji sa bočnim naslonom. I smeja se. Polako, malim suvim jecajima koji su izražavali zadovoljstvo i koji se na kraju rasplinuše u kratke izlive kašlja.

»Kakvo sam kopile! Najveće, jedinstveno kopile«, reče razveseljen. »Ko zna šta će večeras pričati kući onaj jadnik.«

Naslonih se i ja da bih iz pliša čuo zvuke koje do tog trenutka ne bsjah čuo. Muzika se jedva čula i samo kada bi se uho snažno pritisnulo mogla se pratiti. Potom se ne ču više ništa.

Gotovo ni sam ne znajući kako, široko sam otvorio usta nemo uživajući u slogovima prokletstva koje sam sručivao na njega.

»Ko zna ko nervira Barona«, i dalje se veselio. »Kada ja nisam u toj kući svi odmah pobenave.«

Širokom okukom voz je usporavao ulazeći u đenovu. Sunce je bleskalo na raskrscima koloseka, na pločnicima stanice. Važne sa prašnjavim geranijima u grozdovima promakoše duž zida.

Dok sam skidao kofere videh ga kako se doteruje — rukom je popravljao čvor kravate, maramicom brisao čelo.

Izdade mi poslednja uputstva.

»Nisi sa mnom zato da vučeš kofere. Pozovi nosača spolja, zato su i rođeni. A mi — u hotel, odmah ispred stanice. Onaj sa palmom. Jedan od malobrojnih koji imaju povezane sobe. Moraćeš da zapušiš uši da bi mogao da spavaš. Čuju se dve hiljade vozova koji prođu.«

III

Tek što prođe podne diže se vetar. Iznenadni i vreli udari oboriše se dižući guste vrtloge prašine, hartije, suvog lišća i čerupajući krošnje drveća u centru trga.

»Divno«, reče on udišući ushićen uskovitlani vazduh. Ali odmah potom sklonismo se u unutrašnjost restorana.

S onu stranu prozorskih okana, pod nebom koje se sve jače plavilo, spazih krajičak luke, dizalicu, krmu nekog zarđalog broda. Pod neprestanim snažnim udarima vetra vijorile su se zategnute sićušne, nanizane zastavice.

Već smo bili u jednoj trgovinskoj radnji gde je on, potrošivši pozamašnu sumu, kupio za mene plavkasto odelo i košulju, a za sebe komplet od belog lana. Do večeri će nam ih dostaviti u hotel posle malih prepravki i pošto prošiju porube pantalona. Šetali smo posle brzim korakom niz jednu ulicu koja se spuštala; on je, raspoložen i ćuteći mahao napred trskom, snažno me podstičući svojom rukom ispod moje kako bi nam hod bio sve življi.

»A popodne kod jednog dobrog berberina«, reče zadovoljno.

Na stolu blagajnički računi od različitih porudžbina već su činili neku vrstu lepeze poklopljene pepeljarom. Kelner stiže sa petim viskijem.

»Hoćemo li ručati u jedan?«, upitah.

Vrtelo mi se u glavi od dva maločas popijena vermuta.

»Eh, da. Jesti. Biće da si gladan«, odgovori zveckajući ledom u čaši. »Ko zna da li sam i ja tako bio gladan u tvojim godinama. Ničega se ne sećam. Nikakvih uspomena. Daću ti jedan sat slobodnog izlaska. Za sada neću jesti. Idi do šanka i vidi imaju li pristojne sendviče. Ali nemoj da ih donose, samo pogledaj.«

Ustadoh. Bilo je sendviča različitog oblika pod širokim poklopcima od plastike. Listići salate izvirivali su na ivicama. Dečak s keceljom iza šanka bio je sav u flekama; posmatrao je svoju zalizanu kosu što se umnožavala u odsjajima flaša.

Pogleda me za trenutak s onom ravnodušnošću s kakvom se ceo svet odnosi prema vojniku, providnoj tvorevini koja čak ne smeta ni pogledu.

»Ponešto ima. Ne baš mnogo čisto«, rekoh vrativši se.

»Malo prljavštine je najmanje na šta ćeš naići na ovim stranama. A sada, kidaj.« Otpusti me pružajući mi novčanicu. »Uzmi. Ručaj. Pođi

prema luci, tako ćeš baciti i jedan pogled na devojke.«

»Kakve devojke«, začudih se.

»One, uobičajene. Nikad nisi čuo za njih?«, podrugnu se, ali miroljubivo. »Ima ih u čoporima pred svakom kapijom. I Crnkinja, ako hoćeš. Jednom rečju, one.«

»Više volim da ručam«, nasmejah se.

Slegnu ramenima, razdražen.

»Rekao sam: dok budeš išao. Ili se okrećeš na drugu stranu kada ih vidiš? Jesi li juče rođen?«

»U redu, gospodine.«

»Ošacuj neku. Nikad se ne zna«, suvo zaključih. Izvuče časovnik: »Da si ovde u dva. Bez zakašnjenja.«

Sagoh se da se oduprem vetru, veseo što sam sam i pri pomisli na novo odelo. Ali kako izbih prema luci ta mi se sloboda učini nelagodnom. S čuđenjem primetih da bih više voleo da ga vidim pred sobom kako jede, zamislih neki njegov gest za stolom, neizbežnu netrpeljivost prema kelneru.

More mi je bilo s desne strane, zaklonjeno lučkim postrojenjima, a izguljeni zid s leve.

Prolazeći tik uza zid primetih krčme koje su se povukle unutra, a silazilo se u njih uskim stepenicama. Zastadoh pred košarama punim rakova lepo izloženih, malo dalje neka siva troma riba u dva prsta vode, kelner se odmah pomoli i oštro me premeri, a ja nastavih onda da hodam. Okrenuvši se da unazad bacim pogled na dužinu luke; one boje, pramci, poređani dimnjaci, dizalica i vetar učiniše mi se kao da su namešteni za snimanje scene nekog filma. Osećao sam bol u očima, a mešanje udaljene buke i glasova, možda sa tržnice s druge strane zida, neugodno mi je pritiskalo glavu ionako već pomućenu vermutom. Kod sledeće table odlučih se da zastanem. Krčma je bila prazna i vlasnik me sa vrata kuhinje odmeri nemilosrdnim pogledom.

Učini mi se da sam već dugo odsutan, zarobljen u nekoj vazdušnoj praznini u kojoj mi nije bilo lakše nego me pritiskala, i nejasno osetih čšznju za svojim gradom, kućom ili kasarnom, svejedno.

Razglednicu majci, pomislih.

Brzo izabrah sa jelovnika, samo da što pre otaljam i ostadoh da čekam pogleda uprtog u kolica sa kolačima.

»Uveravam vas, gospodine. Ni jedne sede vlasi. Samo dozvolite da vas uslužim«, ponovi berberin tihim glasom saginjući se. »I ovde na vrhu, na kritičnoj tački, sve je u redu.«

»Dobro, dobro«, hladno odgovori on.

Manikirka se već beše šćućurila s njegove desne strane, bez reči, usredsređena na nokte, na turpiju, a on, prekriven dvostrukim čaršavom, prepusti se brijanju.

Video sam u ogledalu njegovo lice, naočarima presečeno nadvoje. Malo-pomalo sapun sakri ožiljke i onu vrstu tamnih, sićušnih rupica kao da su svrdlom bušene. Berberin se vrteo oko njega s nekom izuzetnom brigom, a i devojka se usrdno trudila.

Odjednom, uznemirena, uzmače s turpijom: »Oh, izvinite, gospodine«, reče prekinuvši rad.

»Ništa, draga. Ništa«, odvrati on najblažim tonom.

»Šta se desilo?«, zabrinu se berberin ljutito preteći devojci.

»Zaboga. Hrabro, draga. Nastavi. Sve je u redu«, dodade on.

Devojka se naže sa svitkom vate, sada još pažljivija. Berberin nije znao kako da upriliči razgovor — dva ili tri puta mi uputi pogled na koji, dobro sam se čuvao, ne odgovorih.

Bio je star, bled, u utrobi te svoje radnje; pomoćnik veoma mlad, napomađen, čitao je sportske novine u najudaljenijem uglu prostorije.

»Kako je izgledala«, upita tek što izađosmo.

Bio je ostavio bogatu napojnicu i sve troje se beše stuštilo da nam otvori vrata.

»Manikirka? Suvarak. Nije ružna, ali mala, ni četrdeset kila«, objasnih.

»Da sam znao. Dobila bi nogom. Gadno kopile«, iskezi se. »Ionako ne mogu da podnosim struganje turpije. Zamisli tek kad još i ubode.«

Hodali smo brzo iako se ulica pela; vetar je bio opao, u visini prvih spratova nisu se više ljuljale svetiljke. Osećao sam da se preznojavam i da sam malo umoran, i veliku želju da se vratimo u hotel i da obučem novo odelo.

Ali će on: »Je l'osećaš kakav divan vazduh. Tako treba da bude. Vetar ili, još bolje, kiša. I odmah potom ovakav zrak. Koji te podbada u kolenima. Živeo!«

No, mogao sam se pouzdati u njegovu žeđ, pljoska nije više mogla da bude puna; i zaista, malo zatim sedosmo u jednu kafanu. Pravougaonik ispranog vrlo sjajnog neba pokrivaio je taj novi nepoznati trg, zalazak sunca je još bio daleko. U dnu, pored prodavnice novina, tramvajdžije sakupljene u gomilu šalile su se meko žuboreći glasovima. Sunčevi zraci su ravno padali po koloni trolejbusa poređanih na početnoj stanici i lomili se po prozorskim staklima i limu. Pade mi na pamet; novine, da ne zaboravim novine za večeras u krevetu. I ne znam kako me ta misao ponizi svojom bedom.

»Jeo bih nešto. Ili, ne. Bolje ne. Inače večeras više neću imati apetita«, reče široko udišući posle svog viskija. »Apropo, devojke. Govori.«

»One iz luke? Nisam video bogzna šta«, odgovorih.

Probah sladoled u koji mi je bio silom usuo dobar prst pića.

»Probudi se, Čičo«, njegov glas je bio miran, ali se unutra osećalo neko zauzdavano ključanje, sve drugo samo ne umirujuće. »Tvoj prethodnik, nepismen koliko voliš, pronalazio ih je i pod kamenom. Nije ni imao druge teme. Na žalost, kako da imaš poverenja? Svidale su mu se sve. Ti — razveži jezik.«

Govorio sam nastojeći da se prisetim, a ponešto i izmislih. Shvatih da bih dobro učinio da se naročito zadržim na nekoj ženi obučenju u haljinu narandžaste boje, što je stajala na vratima ekspres-restorana.

»Ali je li bila visoka. Veoma visoka?« ispitivao je.

»Visoka, da. Kao vi. Veoma, veoma visoka.«

»Ta nastavi, blagi bože. U šta to igramo? Da čupamo reči kleštima«, postade nestrpljiv, sa dva prsta je već kuckao čašom po tanjiriću da bi ponovo naručio. Kelner trkom stiže.

»Rekao sam vam sve, izvinite. Nisam sa njom govorio«, rekoh. »Stajala je na vratima restorana. Sama. Visoka. Crne kose. Guste, veoma crne kose.«

»Crne kose. Valjda ne i kože. Je l'da nije imala kožu suviše tamnu? Bela koža je najbolja«, osmehnu se uprazno.

»Crna? Ne izgleda mi. Bela. Da, bez daljeg. Ipak ne mršava. Na kraju krajeva, pomalo kršna žena«, umorih se.

»Upravo ono što sam želeo da znam«, nasmeja se uzbuđen lupivši nogom. »Kršna žena.

Ali mlada. Tako mi se sviđa, Čičo. Sutra.«

»Šta sutra?«, reko.

»Sutra je tražimo. Tražićeš mi je. Setićeš se tog restorana, za ime boga«, i dalje se smešio dobujući pod stolom. »Odlično.«

»Ali ja ...«

»Ti. Šta ti...«

»Ne bih znao.«

»Ohoho, ne bi znao. Šta kažeš, dođavola? Da govoriš s njom? Sa tom ženskom?«, smeja se zadovoljan: »Ne boj se. Kažeš joj istinu: ni više ni manje. Ona odgovori: deset. Ti na to: petnaest. Čega se plašiš? Da ispadneš podvodač?«

»Baš podvodač, jednom rečju. Nisam hteo to da kažem. Ne znam, eto«, s mukom odvratih.

»Nemoj odjednom da se praviš lud«, promeni glas u kojem se u uobičajenoj samouverenosti osećao sada tračak zabrinutosti. Krenu rukom kao da hoće da dotakne moju, no ostade podignuta: »Čega tu ima rđavog?

Neću da te primoravam. Ali šta je tu rđavo? Idemo tamo, ti kažeš što imaš da kažeš, zatim me otpratiš — i stvar je gotova. Ni jedan sat, razumeš. Je li tako?«

»Da, gospodine.«

Htede da večera pre povratka u hotel. Za stolom, u restoranu tužno praznom, posle malo pršuta i supe sa jajetom odmah se zasiti. Prebra prstima po grožđu, ali ga ne uze. Nije govorio, rasejan, cigareta mu se dimila u pepeljari. Ne pokaza ni najmanje interesovanja za ono što sam ja izabro, ne postavi nijedno pitanje.

Živnu, međutim, ponovo dok smo išli ka hotelu; čuo sam kako zvižduće neku staru pesmu, bambusova trska veselo je sekla vazduh ispred nas.

Nebo beše sazrelo nekim zelenilom bez sjaja, ružičasti i sivi zidovi pomaljali su se u daljini stepenasto poređani uz breg. Ali sve što sam gledao upijalo se u oči kao nešto tuđe, slike sveta koji nije bio moj, čak i neprijateljski, i iščezavao odmah zatim ne ostavljajući trag.

Pio je još pre nego što se popesmo u sobe, i ja sam morao da čekam pored njega u aperitiv-baru. Dečak za šankom jedva nas udostoji pogleda, zadubljen u svoj strip.

Pa ipak: »Zašto sa onom tamo sutra a ne odmah?«, pokušah da kažem. »Zar ne bi bilo bolje sada? Kad smo već tu. Sutra moramo da otputujemo.«

Usprotivi mi se glasom koji beše postao dalek i tanak.

»Ne, večeras ne. Uveče ne. A, sem toga, nisam još spreman. Moram da mislim na to.

Otputovaćemo sutra uveče. Ali popodne, u našim novim odelima: jedan lep trenutak života. Veruj mi, Čičo, to će nam dobro činiti.«

»Da, gospodine.«

Gore, pratio sam ga dok je obilazio sobu, koju je u tren oka brzim ispitivačkim dodirima trske pretražio i snašao se u njoj. Veliki paket sa novim odelima ležao je na stolici, naduven od sjajne hartije.

»Otvorićemo i probati sutra. Ne žurimo«, reče umorno. »Kofer je na stolu? Dobro je. Idi.

Zvaću te kroz pola časa.«

Sedeći na krevetu, ne usuđujući se da se svučem, čekao sam. Kada me pozva bio je već legao, obučen u pidžamu, leva ruka u rukavici na posuvratku pokrivača, pepeljara, časovnik i cigarete na dohvatu ruke.

»Jesi li kupio novine. Torinske? Izvrsno. Neki put imaju najlepše na svetu oglase s bračnim ponudama. Sedi. Namesti se udobno«, reče. »Čitaj, brzo.«

Počeh: »Visoka bankarska službenica sa severa, trideset devet godina, sportski tip, sa dobrim vezama, upoznala bi visokog...«

Čitao sam do kraja dva polustupca ne prekidajući, iako su mi se usta bila osušila.

On je pušio, usredsređen, s vremena na vreme bi se kratko nasmejao ili promumlao nešto nerazumljivo. I odobravao je, krivio usta, delio rukom kroz vazduh, u znak ironičnog pristajanja, tobožnji blagoslov. Na belini jastuka isticalo se njegovo lice pomodrelo od suviše jarke svetlosti koja je obasjavala sobu.

»Iseci onaj o ljupkoj, otmenoj, 1,50, umetnički temperament«, reče najzad. »Jedan je od boljih. U mom koferu, u pregradi, ima veliki koverat. Stavi ga tamo. Imam ih na stotine.

Sakupljam najduhovitije. Kad ti sve koze nisu na broju nema ništa bolje nego da ti ih neko sve ponovo pročita.«

Poslušah, ostadoh za trenutak na nogama podno kreveta. U hodniku je zujao lift, glasovi se pojaviše, potom izgubiše.

»Idi samo, Čičo. Laku noć«, reče skrušeno. »Ah, ne. Zaboravio sam svoju dobrotvornu obavezu.«

Zatraži da mu donesem omot u kome su bile koverte i listovi sa zaglavljem hotela.

»Imaš li pero?«

Nasloni omot na kolena, pritisnu ga šakom u rukavici, raširi list i pošto je palcem desne ruke brižljivo sledio rub hartije, poče da piše. Lagano, ogromna slova jedno za drugim, odvojena, jedno g veliko, zatim o, jedno v, jedno «...

Polukružna crta poslednjeg slova zamalo mu ne izmače s lista.

»To je za tetku. Sećaš se moje tetke«, upita pružajući mi omot. »Ne sablažnjavaj se. Ona je savršeno navikla na to. Zabavlja je. Pretvara se kao da se ljuti i onda se žali Baronu, koji pobesni. Podseti me da sutra ubacimo u poštansko sanduče. Izdiktiraću ti adresu.«

Dok sam pisao još je imao snage da se nasmeje, ali veoma hladno.

»Sada idi. Spavaj. Ako možeš«, dodade leno podižući ruku u rukavici. »Ja moram da se demontiram. Kada bih mogao i glavu da rasklopim.«

»Ako hoćete da vam pomognem«, rekoh.

»Ne budi smešan«, odjednom istutnja rafal kroz stisnute zube. »Posebno, nemoj da budeš licemer. Jer to si: licemer. Nemaš života. Nemaš krvi. Džak pepela. Eto šta su tvojih dvadeset godina. A mene baš mnogo briga. Za tebe i za sve one tebi slične. Ništarije, jer i niste drugo. Sa vašom idiotskom humanošću koju nedeljom pokazujete. Idi, idi da hrčeš.

I tako sam ti već uzeo meru. Znam da ti veruješ da ćeš se spasti zapušivši sebi usta. Gubi se. I ne veruj da možeš sada da klisneš. Ako primetim da si izašao, srediću te za ceo ostatak služenja vojnog roka. Kidaj. Ustajanje u osam.«

Izdržah tu vakelu više zaprepašćen nego uvređen. Odlepih noge jednu za drugom sa poda i šmugnuh, u svoju sobu.

Bilo je toplo, Osećao se miris ustajalog kiselog vazduha, te otvorih prozor. Dole je bio napušteni ćorsokak utonuo u mrak. Kao iz daljine dopirali su šumovi grada, ovi sa stanice hladniji i kreštaviji.

Osećao sam da su mi noge trnule, ali na oči nije dolazio pravi san. Naslonjen na prozorsku dasku htjedoh da popušim poslednju cigaretu, da ne bih mislio na to koliko sam niko i ništa.

Duboko u noći probudih se obuzet ne znam kakvim strahom. |

Još upaljena svetlost u susednoj sobi pomože mi da razazna konture vrata, ormara. Na vrhovima prstiju primakoh se da pogledam.

Spavao je raščlanjen u laktove i kolena. Neka vrsta belog zavoja obavijala mu je krajnji deo leve presečene ruke. Nezaklonjeno crnim naočarima lice se ukazivalo kao lik masakra.

Flašica sa viskijem bila je na noćnom stočiću, pored jedne bočice. Sredstvo za spavanje, najverovatnije.

Nakašljah se, lupnuh stolicom. Ne pomače se.

Nastojeći da mi to lice ne bude više pred očima, kročih u sobu. Videh mnogo kravata u providnoj hartiji poredanih j u kutiji u koferu. Na dnu, ispod košulja, tvrd trouglast predmet. Revolver u futroli. Uz to, dve flaše.

Osećao sam iza svojih leđa ono njegovo oštro disanje.

U kupatilu su svi delovi pribora bili pedantno poredani duž ruba lavaboa, četkica i pasta za zube, sušer, kolonjska ; voda, sapun još neodmotan, dve četke.

Pomirisah kolonjsku vodu, izvukoh cigaretu iz kutije na stolu.

Osećao sam se kukavno i glupo, ali i obuzet besmislenom, mahnitom radošću prezira i osvete. Ipak ne smogoh hrabrosti da otvorim paket s novim odelima. Pored kofera primetih njegova dokumenta, pročitah podatke: trideset devet godina. I ime: Fausto ō.

Ostadoh za trenutak nepomičan lomeći se između namere da nateram sebe da još jednom odvažno osmotrim to lice i obmane da ga odmah i zauvek izbrišem iz svakog sećanja.

Odustadoh. Podlo.

Vrativši se u svoju sobu sedoh na ivicu krevetu, sa bljutavom, mekom cigaretom u duplji šake.

Sivočelična svetlost već je slabašno ocrtavala ivice roletni. Dvostruki zvižduk nekog voza bez odjeka utonu u tišinu.

Neću izdržati do kraja — pomislih, ali iz nekog najudaljenijeg ugla saznanja što beše ostalo na oprezu.

Ponovo se ispružih zatvorenih očiju na još toplo uzglavlje.

IV

Vrhom trske dotače posuvratke pantalona, prvo jedan pa drugi, opisavši ceo krug, sve do vrha cipele.

»Da li dobro padaju? Da nisu kratke?«

»Savršene«, odgovorih.

Okrenu se oko sebe; u snopu sunca sa prozora lan je bio blistavo beo.

Sa tamnom kravatom, naočarima, rukom ukrućenom na stomaku, učini mi se nestvarnim, fotografski lik u negativu skiciran izvan stvari ovog sveta da bi ih ismejao, lišio duha, udaljio.

Ponovo slegnu ramenima, opipa krajeve rukava iz kojih su izvirivali rubovi plave košulje.

»Jesi li siguran da ne izgledam kao sladoledžija? Bolničar?«, ukruti se, zadovoljan.

»Stoji izvanredno. Zaista.«

Napravi grimasu.

»Da. Ipak, odelo od lana mora biti malo izgužvano. To je pravilo.«

Napipa krevet, ispruži se snažno se prevrćući na bokove i skupljajući i pružajući noge kao da najvećom brzinom okreće pedale.

»A sada?« upita ponovo, pošto ustade.

»Vrlo dobro.«

»Ne znaš drugo da kažeš«, protestovao je podozrivo.

»Ali dobro stoji. Kako bi trebalo da to iskažem?«

»Idemo«, odluči. »Bićeš zadovoljan i ti: bez obavezne uniforme u vidu vreće. Hajde, hajde. Da pobegnemo odavde.«

»Da, gospodine.«

Bio je samo prividno miran i veseo; iznenadna grčenja usana, nameštena ljubaznost u glasu odavali su strah.

»Jedna čašica. Kafa. I spremni smo za sve«, smeja se dok smo čekali lift.

Četvrt sata kasnije peli smo se uskom ulicom paralelnom sa lukom, prolazeći između malih ekspres-restorana vlažnog i mračnog izgleda, dućanskih jazbina, krčmi iz kojih se širio miris zagorelog ulja. Po zemlji otpaci požutelog zeleniša i hartije posle jutrošnje pijace, a u visini traka neba koje

se ukoso protezalo među obrisima krovova. Iz potamnelih duplji prozora sa ponekog radio-aparata dopirali su glasovi i muzika. Jedna

starica sa grozdom fotografskih aparata htjede da izađe iz kapije, oprezno nas osmotri i nađe da joj je bolje da ostane u zaklonu, skupljena i uvijena kao koren.

»Ništa?«

»Još ništa. Samo dve. Užasne«, odgovorih.

»Možda je nepodesno vreme. Narod sada jede. Da nismo došli suviše rano?«, posumnja.

Pitanje mi se učini neumesnim, oćutah.

Naglo se zaustavi.

»Slušaj. Ne sviđa mi se tako. Kakvog ima smisla«, odseče slogovima. »Nađi mi kafanu.

Čekaću te. Pođi sam. Pa se vrati po mene. Je li u redu?«

»Možda je bolje.«

Ostavih ga za šankom u ekspres-restoranu. Bio je oznojen, kao bez snage, iza dimne zavese od cigarete.

»Nikakve rasprave o parama. I reci istinu«, podseti još jednom slabim dahom.

Pređoh celu ulicu hodajući sve brže jer me je razdraženost bockala po telu. Na kraju sumornih strmih uličica koje su se na mojoj desnoj strani obrušavale prema luci pomaljale su se trake veoma dalekog bezbojnog mora.

Među mnogim izabrah kafanu iz koje je gremela muzika; tri ili četiri devojke me odmeriše tek što uđoh. Ni jedna mi se ne učini prikladnom. Sačekah da jedna od njih zapodene razgovor.

Iznenada razdraženost iščeze, osetih se sabranim i odlučnim.

Jasan je bio moj prkos da ne želim da pogrešim.

»Ponavljam: upravo je zato sišla. Zove se Mirka. Uobičajena imena. Njena prijateljica je išla da je potraži i ona je došla dole da je vidim. Sad čeka. Kuća u ovoj ulici, ima i nema dvadeset metara.«

»Ona od juče? Jesi li siguran?«

»Da, kažem vam da jesam«, slagah.

»U redu, u redu. Idemo«, uzdahnu veoma umorno.

Ne reče više ni reči dok ne počesmo da se penjemo na drugi sprat, uz suviše usko stepenište. Prigušeni glasovi dopirali su s druge strane zidova.

»Morao sam mnogo da joj obećam«, i rekoh sumu.

Preseče me srditim pokretom.

»Ovde. To su jedina vrata«, zastadoh.

»Trenutak«, uzruja se teško dišući; iz džepa mu se pojavi rukavica od belog konca, koju brzo navuče na levu šaku poravnavajući nervozno svaki prst.

»Jesam li u redu? Ta, reci.«

»Svakako. Ali zaista.«

»Nije istina. Suviše je vruće«, suprotstavi se bez snage. »Prokleta maramica što neće da izađe! Pozvoni.

Šta čekaš? Pozvoni.«

Trudio se da obriše znoj.

Žena otvori gledajući nas teškim pogledom. Njen miris nas zagušljivo zapahnu.

»Ti ostani ovde«, reče pokazavši mi kuhinju. Zatim, glasnije: »Barbara, gde si, Barbara?

Dođi da praviš društvo ovom lepom gospodinu.«

Sedoh za sto ispred dobro izglancanog štednjaka na gas. Sunčane niti udarale su po metalnim delovima u kuhinji. Čuh tup udar s druge strane: sigurno je to on bio zakačio neki komad nameštaja.

S balkona je špijuniralo jedno oko, zatim se pojavi pola njuškice devojčice samo u gaćicama.

Približi se podozriva, sa ručicama čvrsto stegnutim za leđima.

»Nisi mi doneo sladoled«, reče.

»Nisam znao da ću te naći ovde«, nasmejah se. »Doneću ti drugi put. Sutra.«

»Tako svi kažu, i da mi ga mama ne kupi, sladoled nikada ne bih okusila«, jogunila se namrštena.

Važno se njihala na nogama, a onda se odluči da mi ukaže poverenje i dođe do stola naslonivši bradu i jedva vrhove prstiju. Mirisala je na talk.

»U septembru ću videti guštere. Je l'znaš?«

»Zaista?«

»Zaista. Ne lažem«. nastavi: »U septembru odlazimo na more, ali na daleko more, ne kao ovo ovde, prljavo. Idemo u jedno selo sa zidovima punim guštera.«

»Bravo. A šta radiš sa gušterima?«

»Ništa«, nasmeja se, »ne daju da se uhvate.«

»Ponekad daju. Uhvatiš ga, vežeš ga kanapom i vodiš u šetnju.«

»Ti si glup«, naljuti se. »Gušteri ne daju da ih vežeš. Nisu psi.«

»Da. Istina je.«

»Nemoj reći mami da sam te nazvala glupakom. Je l' da joj nećeš reći?«

»Ne.«

»Časna reč?«

»Časna reč.«

U znak novog prijateljstva i nagrade poče da koluta očima, da maše glavom.

»Ako mi daš pedeset lira pokazaću ti krastu«, nastavi podigavši koleno sa flasterom.

»Ne treba da je otkrivaš inače ti neće zarasti«, ocenih.

»Danas u dvorištu dva puta sam je otkrila. Za deset lira. Ali drugi put je jedan dečko pošto je pogledao pobegao i nije mi dao pare. Neću više da se igram s njim.«

Upalih cigaretu a ona se odmah užurbano rastrča po kuhinji dok ne pronađe majušnu pepeljaru.

»Mama grdi kad vidi nered«, objasni ponovo se bradom naslonivši na sto, »i znaš li šta kaže? Da su svi ljudi nesrećnici.«

»Ah. Razumem.«

»To uvek kaže. Svi su nesrećnici. I još veli: ti si Barbara, ali kad budeš velika nećeš imati bradu.

Kako je to smešno!«

»Barbara je lepo ime.«

»Meni se više sviđa Marija. Je l' znaš? Posle smrti biću Gospa. Ali prava Gospa, ne kip.«

Vrhom prsta pažljivo poče da se češe po stomaku.

»Komarac me noćas ujeo. Ovde. Je l' se vidi«, nagnu se.

»Ne.«

»Ipak me ujeo. Kad me ujedu mama mi stavi pomade. Hladna je, naježim se.«

»Nemoj se češati.«

»E baš hoću«, isplazi jezik.

»Ako tako radiš nećeš biti Gospa«, rekoh.

»E baš hoću«, opre se lupnuvši nogom, »kad umrem. Ti, kada ćeš umreti?«

»Ne znam«, nasmejah se.

»Nemaš bradu. Nisi dovoljno star da bi umro«, razmisli.

Pružih ruku da je pomilujem, ali ona živo uzmače.

»Učiniću mnoga čuda«, siknu. »Čim me proglase Gospom videćeš kakva ću čuda da počinim.«

»Bravo.«

»Sto miliona čuda. Biću sva pokrivena zlatom, a oko mene stotinu svetaca«, nastavljala je ponovo prevrćući i kolutajući očima.

»Sigurno«, rekoh.

»Ljude prokletnike, znaš, sve ću poslati u pakao«, zaključila zadovoljna.

»I mene?«

»Ne znam«, odgovori naprčivši nos. »Nisi mi doneo sladoled«.

Ustadoh, a ona se odmah povuče do vrata balkona.

»Odlaziš?«

»Još ne.«

Napravih dva koraka ne bih li čuo kakav šum otuda.

»Vrata su zaključana, vrata su zaključana«, pevušila je devojčica smejući se.

»Da.«

»Mama uvek zaključa kada je tu s nekim gospodinom. Ti si došao s jednim gospodinom?«

»Da.«

»Onda treba da čekaš dok nama izađe. Ako hoćeš vikaću. Ona odmah dođe kad vičem.«

»Ne«, ponovo sedoh, »ovde ćemo lepo da sedimo.«

Ponovo priđe stolu, uđe u snop sunca koje joj obasja vrškove gotovo plavih uvojaka.

»Ideš li u obdanište?«, pade mi na pamet.

»Idem, ali se tamo razbolim. Svaki put dobijem temperaturu«, odgovori ljutito. »Mama neće više da me šalje. Kaže da ću ove godine biti sa bakom. A meni se ta baka ne sviđa.

Je li znaš?«

»Ohoho«, rekoh.

»Da, zaista. Stara je, moli se, moli i ne razume. Nikad mi ništa nije poklonila. I uvek plače. A mama mi kupuje mnogo lutaka. Znaš li koliko? Pogodi.«

»Ne znam. Recimo, deset«, pokušah.

»Petnaest«, ciknu smejući se. »Nikad niko ne pogodi, niko. Petnaest. I jednu ogromnu, veću od mene. I jednu crnu, sva je crna, ali ta mi se ne dopada i ne računam je. Sa tom crnom nikad ne spavam.«

Čuh šum vode, odjek poneke reči, žena se pojavi uzdahnuvši.

»Idi na balkon, Barbara«, reče.

»Neću i neću«, uzjoguni se devojčica.

»Hoćeš li i ti kafu?«, produži žena ne gledajući me i već paleći gas. »Reci, malo je mnogo nervozan onaj tvoj prijatelj. Govori li s tobom?«

»Samo je na svoju ruku«, odgovorih.

»Čudan je itekako, jedna mu duša«, dodade zavrćući posudu za kuvanje ekspres-kafe.

Imala je velike ruke sa bledim neobojenim noktima. »Ali je gospodin. Reci šta hoćeš, ali on je gospodin. I dobro nabijen, hoću da kažem bogat. Barbara, idi na balkon.«

»Ne« nabusito odbi devojčica potresavši se, »ostajem ovde i ovde. I gotovo.«

»Idi ili ću da zovem čarobnjaka«, gundala je žena.

Imala je snažna leđa, sveže i pune ruke koje su se pomaljale iz kućne haljine.

»Ne verujem više u mađioničara. Ni u Befanu. Ne verujem i gotovo«, viknu i ostade otvorenih usta.

»A ti nećeš ostati malo sa mnom, gospodičiću?«, osmehnu se žena okrenuvši se, s onim svojim mračnim, stalno kritičkim pogledom. »Deset minuta, a? Ili se stidiš od svog prijatelja?«

»Danas ne«, zbunih se.

»Kako hoćeš. No, kajaćeš se, kukavče. Ali ja nisam tip koji navaljuje«, nasmeja se bezvoljno. »Evo kafe. Iz ove klopke jedva ispadne šoljica i po. Je l' ti dosta pola?«

»Dosta, hvala.«

»Njemu ću odneti tamo. Pa dobro, ako ne ostaješ onda se hitro pokupite. A ti, Barbara, teško tebi ako se makneš i vrištiš kao malopre, večeras onda nećeš gledati televiziju.«

Na vratima se okrenu spustivši glas: »Ali nije ranjen u ratu, je l' da? Suviše je mlad. Šta onda? Dobro, nema veze, gadan ti je ovaj svet. Što se ne oženi? Pretpostavljam da ima dobru penziju.«

Pre nego što ustadoh pokušah da joj pružim ruku, ali devojčica zalupi vrata i bez odgovora je sa balkona motrila na mene namrgođena.

Hodali smo dugo, on ravnodušan na vrućinu, lica okrenutog gore, a bambusova trska nije bila više isturena napred nego stisnuta pod pazuhom.

Nije mi se govorilo, povremeno me zabavljalo to kako je svet naglo uzmicao i žurio da nam ustupi mesto na pločniku, da se pribije uza zid. Obiđosmo ceo jedan ogroman pravougaoni trg, s oskudnim zelenilom u sredini; osećao sam se isušenim, i buka od saobraćaja gubila se ne smetajući mi.

Revolver u koferu — tupo mi sinu kroz glavu; samo da ovaj ne prosvira sebi metak baš ovih dana, sam đavo zna šta mu se vrzma po glavi.

»Zašto se ne oženite?«, upitah kad sedosmo da se osvežimo sladoledom.

»Eh?«, iskosi se hladno, ali odmah potom ponovo mirno, kao iz busije: »Šta ti je? Pričaš bez veze?«

»Rekoh onako, bilo bi logično.«

»Logično«, iskezi se pokazujući zube, »idiotizmi. Oženiti se. Govoriš kao moja rođaka.«

»Ne razumem zašto?«

»Ljubav nije kačamak. Oženi se pa se posle smeji. Bolje oženiti se nego obesiti se«, nastavljao je da se podruguje: »Sav si kao moja tetka: samo izvlači poslovice. No, ona ima sedamdeset godina. Ne stidiš se?«

Bio je uglavio čašu sa sladoledom među jedva povijene prste leve šake, sada bez bele končane rukavice.

Prestade da meša kašičicom.

»Zar je baš mene morao da dopadne jedan starmali dobromisleći dečak tvog soja«, reče.

»Nisam starmali. Rasuđujem. Ili bar verujem. To je sve«, htedoh da odgovorim.

»Rasuđuješ, dakle gnjaviš. Bilo bi bolje da ti fali neka daska u glavi«, nasmeja se suvo.

»Više bih voleo uobičajenog nepismenjaka ili nekog nastranog tipa. Hoćeš, vraga: podmetnu ti i jednog što rezonuje i koji čim otvori usta

izvali stotinu gluposti.«

Radije oćutah. Za stolom malo dalje od nas dva dećaka podigoše glave sa slamćica kojima su pili svoj sok i naćuliše uši.

»Ipak je svet pun valjanih devojaka«, nastavih.

»Je li? Držite ih za sebe, uživajte u njima«, preseće on ne spuštajući glas.

»Nije potrebno stavljati oglas u novine da bi se našla ona koja odgovara«, ne htedoh da se uzdržim.

Nervozno je vrteo ugašenu cigaretu između kažiprsta i palca.

»Govoriš tako jer si me video kako sam bio ponovo pobenavio«, reće potom tražeći reći.

»Misli kako hoćeš. Potpuno ti je na volju. Ako ti je do toga stalo, reći ću ti da su one cure uvek kod mene izazivale taj utisak. Bilo je bolje dok su postojale javne kuće. Ali ti o tome ne možeš imati ni pojma.

Kakva je ova naša zemlja, svemu da se smeješ. Kada ništa ne funkcioniše šta izmisle? Da zatvore kupleraje. Njenu jedinu istinsku blagotvornu instituciju.«

Dva dećaka za susednim stolom behu gotovo plegla po stolu da bi nas gledala.

Nasmejaše se.

»Znaš li zašto se još nisam ubio?«, upita.

»Ne, gospodine.«

»Jer i ako bih crkao nikome ne bih učinio zainat«, oštro zasikta. Ali će odmah:

»Svinjarija, ovaj sladoled. Čim izađeš iz Torina gotovo je sa slatkišima. Ni čestite krofne sa kremom. Zapiši to u svoj dnevnik.«

»Vi nikad nećete umreti, gospodine«, rekoħ.

»Kako?«

»Znam da izgleda glupo. Ipak, tako mi dođe da mislim. Ne bih znao da objasnim. Čini mi se da vi ne treba nikad da umrete«, zbunih se.

»Lep kompliment. Lepa želja«, nasmeja se rasejano. »Ne donosiš valjda nesreću, Čičo?«

»Video sam revolver«, rekoħ poluglasno.

Trže se.

»Da, gospodine. Noćas. Vi ste spavali. Gledao sam u vaš kofer i video revolver.«

Klimnu nagnuvši lice.

»Podlo kopile«, procedi.

»Žao mi je što sam zabadao nos, ali sam dobro učinio«, nisam se predavao.

»Prijavi izdajniče. Mrcino«, nastavi savlađujući zadihanost. Desnom šakom beše zgrabio kraj stoljnjaka i besomučno ga gužvao.

»Možete mi reći štogod hoćete«, branio sam se nastojeći da savladam drhtanje glasa. »Ali se ne kajem što sam to učinio. I ja odgovaram za nešto.«

»Ti nemaš nikakve odgovornosti. Nikakvog prava. Ništa«, viknu ledeno. »Udesiću te ja za vrbicu. Ja ću te počesati gde te i ne svrbi.«

»Učinićete kako smatrate da je najbolje«, upinjao sam se i dalje. »Ipak, ja nisam vaš posilni. Niti vaš gromobran. Ne mogu sve da podnosim.«

Jedva se malko nasmeši.

»Podnećeš«, reče naglašavajući slogove, »itekako ćeš podneti. Ja ću se pobrinuti da ti zapržim čorbu. Imaš samo jedan način da se spaseš. Znaš koji? Da klisneš. Da uhvatiš tutanj.«

»Nisam taj tip.«

»Jesi. Idiot. Hajde, diži se. Beži. Kidaj. Pokaži koliko si hrabar. Kunem se da neću vikati.

Neću trčati za tobom. Gospođice!«

Zamahnu trskom, dva dečaka su nas sada netremice posmatrala ne znajući da li da nam se smeju ili da nas sažaljevaju. Trska ponovo pade na sto.

»Hrabro. Šta čekaš. Mrdni. Veruješ da si potreban? Beskorisniji si od bilo kakve mrtve stvari. Idi.«

»Neću učiniti takvu svinjariju.«

»Nije svinjarija. Bila bi hrabrost. Ono što ti nikada nisi čuo da se spominje. Za tebe je dobro: »da, gospodine«. I da krišom njuškaš kao što rade sluškinje kradljivice. Dakle: odlaziš li ili ne?«

»Ne.«

»Znam šta misliš: otići ćeš kada tebi bude zgodno. To misliš.«

»Kako hoćete, gospodine.«

Smeh mu se lomio u kratak, mučan prasak.

»Jadna ludo. Hiljadu sam misli ja ispred tebe. Prema tome, pazi. Može se desiti da ja prvi klisnem. Tako da te primoram da trčiš za mnom isplažena jezika.«

Ne rekoah više ništa, ljuteći se s jedne strane što sam otišao suviše daleko, a, s druge, osećajući oporo zadovoljstvo zato što sam najzad uspeo da ne ćutim. On je i dalje vitlao trskom umorno dišući.

Dva dečaka behu ustala. Pre nego što krenuše još su nas oklevajući posmatrala. Pripretilih im pokretom ruke, što ih ubedi da zbrišu u baštu. Iz daljine ih čuh kako se smeju.

»Trebalo bi da se vratimo u hotel. Po kofere«, odlučih se malo posle.

Ustade, nastavismo ulicom brzim korakom, nesposobni da nađemo ijednu reč.

Bio sam mrtav umoran, glava zagrejana i teška, ali sam uspevao da ne usporavam korak.

Njegova ruka pod mojom sada je nastojala da me ponovo povuče normalnoj, očajničkoj samilosti, ali ja sam znao da odolim, da se oduprem, iako sam se stideo zbog smušenih razloga takvog besmislenog otpora.

Na jednoj raskrsnici prepunoj sveta sudarismo se, ali na moju glavu ne pade ni kletva ni prekor. Nisam imao srca da se izvinim.

U gradu je rasla buka nadimajući se u dugo zamorno mumlanje, vazduh kasnog popodneva još je treperio, gušći, usijan, uprkos sve bržem približavanju skore večeri koja je titrala u koracima, u pokretima svakog. U jednom delu ulice sa visokim stubovima i tremovima primetih da s žudnjom gledam velike šarene plakate nekog filma, ogoljen, maglovit oblik žene sa mašinskom puškom u ruci nasuprot žutoj lelujavoju svetlosti gojazne pagode.

On je isturene brade, zviždukao, zatim prestade i potrese ga tihi smeh koji se uguši u grudima. S onu stranu zidova i gluve gustine grada prodre pisak sirene u luci.

U aperitiv-baru hotela namesti se na visoku stolicu i poče da dobuje po šanku levom rukom razljućen što nema kelnera. Sa udaljenog prozorskog okna dopiralo je poslednje sunce, zasja mu vrlo blistavo u naočarima i do čela, kose.

»Čisti se«, reče mi čim uspe da se nagne nad čašu viskija. »Ja ostajem ovde. Do polaska voza. Ti se tornjaj gde hoćeš.«

Ruka mu je drhtala. Otpi prvi gutljaj sa loše prikrivenom lakomošću. Nabori odela od lana povijali su se duž celih leđa. Uvalih se u fotelju u susednoj dvorani, sada već izvan svega oko mene

V

... možda je svemu kriva moja skromnost. Idiotski je i beskorisno nastojati da se sami zavaravamo: prema tome, silom prilika moram da optužim sopstvenu skromnost, to jest svoju osrednjost Inače bih ga razumeo, i njegove najbesmislenije, najneprijateljskije i najdivljije reči uspele bi da uzdrmaju nešto u meni, istinski razum ili pravu pobunu. Ne sažaljenje, jer sažaljenje samo naiđe i nestane i ne služi ničemu, nego drukčiji način da se zamisli svet, život, videti i nastaviti taj život u njegovim najtajnijim značenjima, i smejati se tom životu, smejati se u njemu i sa njim njegovom dobru i njegovom zlu, kao što to on zna da čini iako okrutno ... Možda sam samo jedna pustošna osoba koja gura napred sa ono malo svog uobraženog umovanja i koja čak i ne uživa u zanosima, lepim ili podmuklim, mladoga doba ...

Tako sam razmišljao, voz je tutnjao kroz noć, on je bio zaspao u svom uglu, pognute glave i tresući se zbog drmusanja sedišta, desna ruka u krilu. Popio je mnogo do polaska voza, i uzeo je tablete čim se popesmo u kupe. Prodorni zvižduci sa početka kompozicije parali su crni mir noći.

Beskrajno savesno sam ga gledao diveći mu se odozgo do dole zbog njegovih ožiljaka i rupica na licu, besprekornog čvora kravate, slabašnog članka desne ruke, gipkog sastava prekrštenih kolena. I jurnjava voza je još više povećavala njegovu draž ljuljajući je s prigušenom čežnjom, i otkrih kako je ta ljupkost stvarala savršen omot očajničkom besu koji se skrivao u njemu.

Zavideo sam mu, nejasno, zbog ishoda koji je znao da izvuče iz samog sebe.

Zatim, izvesne njegove ružne reči, neki stavovi puni potcenjivanja iznenada se preokrenuše u mom sećanju i ja najzad shvatih da su oni tako smešni, tako potajno nabijeni različitim odjecima, prosto da se nasmeješ, i stisnuh zube da ne bih prsnuo u smeh koji mi je nadirao iz grudi.

Ko zna kakav je njegov svakodnevni život u onoj kući, sa rođakom, mačkom, hodnikom, viskijem u ormaru, pomislih dalje. Nikakva mi se pretpostavka ne učini zaista mogućom.

Ne uspeh da ga zamislim, vidim, na nekom od torinskih bulevara ili trgova, ili na obali Poa. Možda je i za njega ovaj put značio bekstvo

iz kruga navika zatvorenih jedna u drugoj.

Učini mi se čudesno lepim što to ne znam.

Izađoh u hodnik, tamno staklo odrazi mi lik neodređenih crta. Naslonivši se na prozor pokušao sam da pogledom prodrem kroz noć, kroz crnu prazninu koja bi se za tren pokidala u zidove, krovove, stubove, natpise, usamljene kapije presečene živahnom svetlošću, da bi se odmah potom ponovo sklopila.

U odrazu stakla uz koje sam priljubio čelo videh svoj očni kapak, prigušen sjaj komad rastegnute kože oka koji se hitro pojavljivao posle svakog treptaja trepavice. I setih se njega u krevetu hotela, bez naočara, i ljubičaste, suve, zbrkane mrlje njegovog lica na jastuku.

Bio sam sit, beše me ubedio da ne oblačim ponovo uniformu te me novo odelo i dalje tešilo, a sada i iznenađenje koje me je teralo na potajni smeh doprinelo je da se prijatno osećam.

Pomislih na nešto ljubazno što bih mu rekao, docnije ili sutra u Rimu. Možda bi neka posebna prijaznost pomogla i njemu i meni. Ne pade mi na pamet nikakav naročit čin ili izraz, ali već i sama ta nejasna odluka bi dovoljna da me razveseli.

Ljubaznost, svakako, ili nešto više duha, toga sam se trebao pridržavati da bi naše putovanje učinio lepšim.

U vozu je bilo malo putnika, jedva po dva ili tri u svakom kupeu, i gotovo svi spavali.

Samo jedna postarija žena na kraju, sa otvorenom knjigom. Miris stare prašine i tek podmazanih kvaka i ostalih metalnih delova nije bio naročito prijatan. Staćemo još dva puta do Rima, gde ćemo stići u rano jutro.

Izbegavao sam da gledam na časovnik, osećao sam se zadovoljnim kao da lebdim i kao da sam u zaklonu ljuštore ovog putovanja, pri pomisli na grad u koji ćemo stići, u toj tišini koja je oslobađala od bilo kakve potrebe. Zarekoh se da ću iz Rima napisati kući bar dve razglednice.

Okrenuvši se ponovo sam ga gledao nepomičnog u njegovom uglu, sa desnom šakom sklopljenom oko rukavice leve ruke, sa bradom koja se drmusala u skladu sa ljuštanjem voza. Sve mi se učini da je na pravom mestu, uzdignuto do jednog višeg poretka stvari.

Probudi se kad voz naglo trgnu, ruka mu odmah potraži cigaretu.

»Ehej, Čičo. Još smo živi?«, zevnu.

»Niste mnogo spavali.«

»Pogrešio sam: vitamin a ne prašak za spavanje, do đavola. Mora da sam mnogo pio.«

»Itekako«, nasmejah se.

Nasmeja se i on gutajući da bi iz usta odstranio gorčinu sna.

»A ti. Jesi li spavao?«

»Ne, ali dobro sam. Čak sam i jeo. Ima malo sveta, pa smo mirni.«

»I suviše«, saglasi se.

»Hoćemo li se duže zadržati u Rimu? Već su proletela gotovo dva dana«, ispitivao sam.

Uzdahnu: »Bah! Imam rođaka sveštenika. Stalno mi piše. Trebalo bi da mu se javim. Je li prošla Piza?«

»Još ne.«

Ponovo napravi grimasu ne bi li osvežio jezik i nepca.

»Bombona. Eto šta bi trebalo. A pošto je nema« reče izvukavši flašu iz džepa. Onda će, ljubazno: »Prvo ti jedan gutljaj.«

»Hvala.«

Prave linije svetlosti presecajući se kidale su gustinu mraka, možda je Piza bila blizu, jedan voz se ukrsti sa našim zasuvši me sjajnim odblescima boja.

»Jednom sam imao devojkicu s ogromnim grudima. Kao one velike bundeve«. Gundao je namršteno. »Kad bismo spavali ona bi mi, okrećući se, redovno zadavala nokaut udarce jednim od onih svojih čuda. Zamisli, kakav život!«

Počesmo da se smejemo. Otpi još, pruži mi flašu, a kad mu je vratih ne strpa je u džep.

»A jedan moj pukovnik? Ovo su njegove reči, kunem se: u ratu, u Africi ili Rusiji, ne sećam se, jedan poručničić, pun dugova zbog pokera, uvek se nudio kao dobrovoljac za najgluplje akcije. Za svaku akciju davali su nagradu. Pare — odmah u gotovom, ako bi se vratio živ. On je umirao od straha, ali bi pre presvisnuo bez pokera. I tako je ušćario i dve srebrne medalje i unapređenje.«

Voz je usporavao pred Pizom. Noć se razbi u krhotine svetlosti koja najzad poče da teče uz naš bok sve gušća i sve središnja. U magli doline kroz veliki crvenkasti dim čeličane ili cementare nazirali su se oštri vrhovi bregova.

»Eh. Takvim bi životom trebalo živeti«, uzdisao je klonuvši neraspoložen, sa drhtajem na usnama. Gospodin koji uđe u voz u Pizi imao je nov kofer. Bio je visok i postariji, sede kose. Sede i učtivo se nasmeši pre nego što otvori novine.

»Imamo posetu, Čičo«, reče on.

Gospodin podiže pogled, pokuša iza novina da se još ljubaznije osmehne.

»Video sam da je kupe gotovo prazan«, reče blago. »Ali ako smetam«.

»Za ime boga«, nasmeja se on, »samo se raskomotite. Hoćete li po jednu sa nama?«.

»Molim«, prošaputa došljak.

On pruži flašu.

»Ponavljam: ako hoćete po jednu sa nama. Jesmo li ili nismo u Toskani«, odvrati mu u istom tonu.

»Ah, zaista ...« reče čovek brzo nas odmeravajući. »Čujte, čini mi se da je vaša flaša manje-više prazna. Hvala. Ne bih hteo...«.

»Poslužite se, molim«, reče on ne dajući mu odstupnicu. »Rezerva je u koferu. Municija za usta. Samo marke stare dvanaest godina«.

Čovek ponovo zahvali, uze flašu, zadrža je za trenutak u ruci, oprezno mi namignu u znak razumevanja, vrati je zahvaljujući.

»Zaista izvrstan«, dodade.

On otpi gutljaj.

»Dobro. Varalica«, oceni zatim.

»Kako, gospodine«, reko.

»Imamo prevaranta za vratom. Da. Možda misli da može da se zavatlava sa nama.

Pripazi, Čičo«, nasmeja se tužno.

Čovek lako uzdrhta, ali ne odgovori. Prelista svoje novine.

»Ne dozvoli da ti pobegne, Čičo. Sem ukoliko se gospodin prevarant ne izgubi sa izvinjenjem da smo pijani.«

»Dobro, gospodine.«

Čovek sklopi novine, neodlučan, s ojađenim izrazom, zatim kucnu prstom po slepoočnici ispitivački hvatajući moj pogled.

Odrečno odmahnuh glavom. Moradoh ponovo da prihvatim flašu i da iscedim poslednje kapi. Gospodin jedva beše ispoljio nameru da

ustane, kad ga njegova desnica zgrabi primoravši da ostane na mestu.

»Ali, molim. Gospodine moj«, nasmeja se, »nećete valjda uskratiti malo razgovora ovde prisutnoj olupini. Ti, Čičo, stani na vrata. Kao svaki valjan momak.«

Zatvorih vrata kupea i naslonih se na njih. Bilo mi se samo malo zamutilo u glavi, ne znam šta me to u telu podbadalo da se smejem, govorim, mašem rukama.